

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Qvæstio I. Delege in communi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

QVÆSTIO PRIMA.

DE LEGE IN COMMUNI.

S. Thom. 1. 2. quæst. 90.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliqua definitionum legis, quæ à Doctoribus constituntur, legitima sit.

Varia
definitio
negligis
D. Tho.
Cicero.

Cum multa variaeque definitiones tā apud Oratores, quā apud Theologos ac Iure consultos reperiatur nullā, tamen aut vix, vllam cōperio, quæ legi quatenus in vniuersale genus est, congruat, præter illam quam D. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. colligit si paululo cōponatur limitatus. Nam illa Ciceronis li. 2. de leg. Lex est æternum quoddam, quod vniuersum mundum regit, imperandi prohibendique sapientia, sempiterna Dei legi peculiaris est. illa verò quā proposuerat li. 1. Lex est ratio summa, insita in natura, quæ iubet ea quæ faciendā sunt, prohibetque contraria: extra leges naturales non extenditur: sed illa. ff. de leg. & sena. consul l. 1. Lex, est commune præceptum, virorum prudentium consultū. &c. legi tantum adscribitur humanæ Sicuti & illa Arist. in Rhetoricis ad Alexandrum, cap. de gen. de libr. Lex est communis ciuitatis consensus qui scriptis præcepit quo modo vnum quodque agendum sit. Quò alludit illa Isidori libr. 5. Lex, est constitutio scripta. Igitur si vastam eius amplitudinem quā latè patet spectes, Lex est nihil aliud quā quædam rationis ordinatio & præceptio in communem bonum, ab eo qui curam reipublicæ gerit, promulgata. In hac enim oratione & genus legis exprimitur, & finis, & causa, & positionis forma. At verò eiusdem definitionis explicationem de singulis quatuor particularum, quibus constituitur, ex ordine disputare opus est. Quatuor ergo articulos quæstio hæc desiderat. Horum primus erit de genere definitionis. quo scilicet examinandum

Aristot.
Isidorus
Legis d
finitio.

Primus
qōnis ar
ticulus.

est, vtra in potentia existat lex: nempe vtrū intellectus sit, an voluntatis actus. Asserere enim visū sumus esse opus intellectus, vbi diximus quod sit rationis ordinatio ac præceptio. Sunt autem in contrarium argumēta nonnulla. Primum: Cū in intellectu non sit nisi habitus & actus, non apparet vternam istorum sit lex Secundo: Legis est mouere subditos. nam Rex per leges mouet: voluntatis autem est mouere quoniā animal nō mouetur, nisi ab appetibili sub aliqua ratione boni, vt 3. de animal tex. 49. auctor est Ari. bonū verò obiectum est voluntatis, Accedit huc tertio loco & auctoritas quorundam recentium auctorum non infimæ notæ: sic definitiū legis substantiam: Lex est recta voluntas eius, qui vicē populi gerit. &c. Quibus nimirū ad stipulari sibi videtur, tum Aug. lib. 4. ciuit dicens, antiquitus arbitria Principum, pro legibus fuisse: & Iuriscōsultus ff. de constitu. Prin. l. 1. quæ & refertur. Instit. de iure natur. & gen. vbi ait, quod Principi placuit legis habet vigorem. Quarto, & reclamare Pau. videtur Rom. 3. vbi inquit. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mēis meæ: etenim quæ in membris est lex non modò in intellectu non extat, verūm & ratione caret. In contrarium tamen pugnat legis virtus est præcipere, vt ait l. legis virtus. ff. de legibus hoc namque prudentiæ munus est, ac subinde intellectus.

Ad quæstionem istam duabus conclusiōnibus respondetur. Prior est, lex in intellectu tanquam proprium eius opus insidet. Hic autem de nomine statim adnotandū est, quòd nomē legis ob rei varias virtutes & qualitates ab alijs aliter atque aliter deducitur. Isidorus enim lib. 5. Etym. cap. 3. à legendo illud trahit, eo quod scripto profertur,

Argu. 1.
Arg. 2.

Aristot.

Tertiū
argū.
August.

Nomen
lex, va
rie à scri
ptorib.
deducit.
Isidor.

A 2 tur,

tur, vt legatur ab omnibus. At verò cum hoc illi accidentarium sit, congruentius D. Tho. & Theologorum schola à ligando dici autmant: vt pote quæ vi polleat obligandi. Quamuis Cicero. 1. de leg. à legendo sentit deriuari: pro eo quod est, eligere, Ait quippe quod est Græci legem à tribuendo appellant (nam quod nos legem, ipsi νόμον appellant à νέμειν, quod est tribuere: ideo quod vnicuique quod suum est tribuat) ego tamen inquit, à legendo, id est, de ligendo eam nomino. Et subdit: Nam vt illi acquitatis, sic non nos, hoc est Latini, delectus vim in lege ponimus & proprium tamen vtrumque legis est. Hæc ille. Igitur cum ista omnes virtutes legi competant, parum refert à quarum nomen deducas: Attamen est Theologorum Etymologiam minimè repudiè, perplacet tamen Ciceronis sententiã, vt lex idem sit quod legendi, hoc est, eligendi regula: Nam regula dirigendo docet eligere. Vnde cum autem nomen trahatur, parentissimum est, rem esse intellectus. Id quod ex vtraque eius virtute demonstratur. Habet enim & quod sit regula, & quòd sit obligatoria præceptio. Quapropter cum S. Thom. tantum vnum in eius definitione ponat, nos tamen ambo loco generis composuimus, videlicet ordinatio & præceptio. Haud enim simpliciter ordinat aut dirigit, veluti qui tantum viã monstrat, sed ordinando præcipit, præcipiendoque ordinat. Ex priori ergo membro arguitur. Lex est æquitatis iniquitatisque regula, agendique mensura, sic enim ferme habetur. Inam ff. de leg. vbi lex dicitur iustorum regula & iniustorum regula autem mensuraque nostrarum actionũ est ratio: nam regula actionum est quæ in finem dirigit, quod solius est oculatæ rationis munus, ad quem finem voluntatem que caeca potentia est, ducit, ergo rationis functio est legem ponere. Adde quod sicut in naturalibus id quod est primum, est cæterorum mensura, vt vnitas in numeris, & motus primi mobilis respectu motuum inferiorum sic quia finis (vt Philosophus 1. Phy. docet) principium est humanarum actionũ, sic vt rationis actio ordinantis media in finem, sit mensura, atque adeo lex. Ex posteriori autem membro arguitur secundo sic. Legis munus est præcipere & prohibere habetur. legis vir-

tus. ff. de leg. & senat. consul. & formã ipsa legis præferret. Vnum cole Deum. Ne iures vana per eum. quin adeò hoc receptissimum est, atque omnibus in confesso, vt hac ratione leges, præcepta atque mandata nuncupemus, imperate autem est ratio nis, ergo lex à ratione elicitur, atque adeò in intellectu consistit. Minorem huius syllogismi, scilicet præcipere esse intellectus actum per prudentiam, edocet S. Thom. 1. 2. q. 17. artic. 1. & q. 57. artic. 6. At parum considerantium est hanc opin. impugare tanquam S. Thomæ, quippe qui non videant non esse eius inuentum, sed plenissimam atque constantissimam sententiam Aristot. 6. Ethico. cap. 10. distinguit enim tres virtutes intellectus practici, scilicet eubuliam, quæ est virtus bene consultandi, hoc est indagandi media ad finem accommoda: nam de sine nulla consultatio est, eò quod omnes suprà natura felicitatem suam expetunt, & sinefym quam Latini vocant sagacitatem, quæ est virtus rectè iudicandi. Sunt enim qui ingenio acuti sunt ad disquirendum media, non tamè ita iudicio valent, vt illis inuentis rectè de optimo sentiant. At præter hos requiritur potestremus prudentiæ actus qui est imperiũ in quo differt ratio practica ab speculatiua. Illa enim quia non ordinatur ad opus præcisè habet duos actus, qui sunt discurrere & iudicare, practica verò in super opus habet imperio, ad quod præcedentes duo actus ordinantur. Et ideo Aristot. ait inter omnes hunc esse summum ac perfectissimum, à quo potissimum prudentiæ nominatur virtus. Neque verò solius est. Aristot. sententia, immo Philosophorum omnium quoque not cum vel præcesserunt, vel subsequuntur: Quin verò rerum ipsa natura & mos humanus hanc nos plane veritatem edocet. Clarum enim est imperare, esse loqui videlicet, fac, ne facias, loqui autem, intellectus negotium est, quippe cuius conceptus uoce & scripto significantur, ergo ad ipsum pertinet præcipere. Etenim cum uel Deus angelis uel aliis eorum, inter se alijs quidquam præcipit, profecto non uoluntatis, sed intellectus loquela id efficit. Pari ergo lege si in potentijs nostris intellectus præceptum est, quod negari non potest, ad intellectum pertinet, non utique ad uoluntatem. Et confirmatur hæc ratio. Cum quis mente orat Deum, Fiat uoluntas tua? Panem

Magis pbatur legis etymologia tradita à Cicero.

Primū argum. pro conclusionem Confirmatio.

S. Tho.

Aristot.

Præceptum, est intellectus. Suadet hoc ipsum facili ratione. Tertiū argum. principale.

panē nostrum quotidianum da nobis hodie: planum est non voluntate sed intellectu loqui: ergo si aliqua potentia alijs imperat, illa lanē intellectus est: per similia verba. Tertio ex humano vsu arguitur, legem non voluntatis, sed intellectus esse proprium opus. Volitio & nollitio, qui tantum actus in voluntate sunt, nullum fecerunt imperium. Enimvero licet ego cetero sciam prælatum meum optatissime velle, vt ego prædicem, aut quidpiam aliud faciam: parere tamen non tenor quousq; id mihi loquens præcipiat: locutiones autem signa sunt conceptuum. Atque hinc sumitur ab interna nostra opera analogia. Quamuis enim quis post rationis iudicium eligat bonum opus: nihilominus experimur post talem electionem esse homines vecordes & segnes ad idem inendum opus. Multi enim mente elegerunt vitam persanctē instituerē, qui tamē segnitia imperantis prudentiæ tardissime id aggrediuntur. Præterea arguitur. Tenentur homines conformare se & obediētes esse semper nre legi Dei, vt in 1. sentent. dist. 45. ita dicitur: spiritatur non tamen tenemur conformari eius voluntati beneplaciti: nam est ego sciam Deum velle mortē patris mei, licet mihi, qui etiam honestum est, de illa contritari. Et vice versa, Præcepti Abrahæ filium immolare, cui legi Patriarcha ille obtemperare astutus erat: & tamen Deus nō habebat voluntatem beneplaciti vt id exqueretur: ergo lex Dei non in eius voluntate sed in intellectu est præcipientis aut prohibentis. Per hæc & commentum contrariæ opinionis retunditur, quo aiunt voluntatem non esse ancillam intellectus, sed reginam: intellectū vero seruum. Lōgē quippe secus se res habet. Nam regere est functio illuminantis ac dirigentis: lumen autem non in voluntate, quæ cæca est potentia sed in intellectu existit. Siquidem non voluntatis lumen sed intellectus dicitur. De quo nimirum. David Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: vnde Arist. 1. Poli. c. 3. expressē ait mentem imperare appetitui: quo etiam nomine voluntatem complectitur: licet non imperio dominico, vt anima corpori, sed politico, vt Rex ciuibus imperat. Vnde sapienter 3. de leg. Plato: Non, inquit, precandum conandumque, vt voluntatem nostram cuncta sequantur, sed vt prudeciam nostram, vo-

luntas. Ad hæc Rex à regendo dicitur, qui est actus prudentiæ, cuius ideo virtutis functio est leges sancire, hoc enim est potissimum eius munus, qui ad regni gubernaculum sedet. Quocirca Cic. h. 1. de leg. post illam legis definitionem supra citatam, sic licet, Lex est ratio iustitia in natura: subdit. Itaque arbitramur prudentiam esse legem, cuius ea vis sit vt recte facere iubeat, vetet delinquere. Et Arist. 10. Ethic. cap. 9. Lex, inquit, vim habet cogentem: quæ quidem est sermo ab aliqua prudentia atque mente profectus. Equis ergo nunquam ambigere quiverit, legem esse prudentiam, ac subinde intellectus opus, quod vniuersi dictamen practicum appellant. Atque hic est legitimus sensus illius, Prouer. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Nam in hoc quod ait, regnant, potestas regum designatur: quoniam omnis à Domino Deo est, vt ad Roma. 13. refert Apol. In hoc autem quod subdit, & legum &c. intelligitur eiusdē potestatis vsus. Vnde, Per me, inquit, id est, per prudentiæ virtutem, quæ de meo fonte dimandata, Reges & leges condunt rectas, & sicut illis utuntur. Secunda conclusio: Lex est vniuersalis proposito ac dictamen rationis practice, quæ per modum habitus inest. Conclusio hæc assertio est. S. Tho. 1. 2. qu. 90. Hanc vero sic expositam accipito. In intellectu sunt & simplices apprehensiuæ propositiones atque alix iudicatiuæ: lex autem non est tantum apprehensio verum præceptio, quæ iudicium sequitur, non qualescunque, sed quod de omnibus fertur: illud quippe iudicium appellant practicum. Prius enim per primam prudentiæ virtutem, scilicet ebulliam, cōquiruntur illa quæ expediunt, mox per synesim, quæ secunda virtus est, iudicio probantur: tertio voluntate eliguntur, ac subinde sequitur imperium prudentiæ: quod non est propositio indicatiui modi, sed tertē imperatiui: factum est, aut vitandum. Hæc enim verba si vim numinis habeant, puta dignum est vt fiat, factuue indignum, speculatiuæ propositiones sunt, & nondum vim legis obtinent. Dum vero vim habent participij futuri, tunc censentur dictamina practica. Et si sit in principe promulgenturque populo, tunc leges existunt. Requiritur tamen præterea vt per modū habitus in sint, hoc est fixæ sint & perpetuo permanentes. Nam

Secunda ratio.

Cicero.

Aristot. Reges regnant.

Prou. 8.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio.

Tho.

Aristot.

Cicero.

Prouer.

Detegitur error contrariæ opin. Prima ratio.

Deceptus, est intellectus, def ipse in ratione.

Plal. 4. Aristot.

Plato.

temporales preceptiones que per modum actus transeunt, quia vniuersales non sunt, sed singulari persona, loco, & tempore accommodata, facias, non habent pro legibus sed legum sunt applicationes, vt articulo proximo videbitur.

Solutur argumentum istud.

Neotericorum fallacia.

Per hanc ergo conclusionem ad primū argumentum ante respondetur, quippe qua assertum est legem esse propositionē per modum habitus inherētem, nam est lex actus feratur, manet tamē habitu ipsa scripta; in mente. Atque hinc proditur quorundam Neotericorum fallacia, contententium contra S. Th. nullo opus esse intellectus precepto ad operandum, neque attendentium non D. Th. sed Arist. se aperte contradicere. Arguitur. n. quidam in suis Moral. c. 2. de prudē. hoc pacto, Si preceptum, propositio intellectus est, tunc aut apprehensiuā aut iudicatiuā. Apprehensiuā quidem non sufficit ad opus, si verō sit iudicatiuā, ipsa per se sufficit absque alio imperio: nam cum p. in u. qu. s. iudicat bonū esse hoc, aut illud facere, statim eligere potest in qua electione iam est meritum, atque adeo statim potest operari absque alia imperandi vi. Quapropter vel ipsa voluntatis electio imperium est, vel nullum est aliud. Et addit nescio unde motus, hanc esse cōm unem opin. cuius tñ auctores vilo pretio a stimandos non meminisse. Bino nāq. peccato ostendit se Aristotele de hac re nō confuluisse. Primū. n. negamus imperium propositionem esse aut simpliciter apprehensiuā aut iudicatiuā. Iste namque propositio nis iudicatiui modi differētē sunt. imperatoria verō non iudicatiua est, sed iudicium preterequirens. Atque inde detegitur altera horum fallacia. Imperium. n. (vt Arist. plane docet) non est iudicium illud quod electioni antecedit, sed iustio que electionem subsequitur. Concedimus ergo iudicium, quod est synesis actus, sufficere ad electionem in qua quidpiam inesse potest meriti: electio tñ non satis est ad vnum & opus, nisi ipsam subsequatur imperium. Sed tñ exurgit ex hoc argm. tertium eiusdem auctoris, si electionē consequitur intellectuale imperium, aut subsequitur ex necessitate, aut liberē. Nō ex necessitate, nā tunc nulla opus esse virtute prudentie ad imperandum, quod est cōtra Aristotele & veritatē. Si aut sequitur liberē, tunc consequi videtur solā electionē voluntatis nō sufficere, vt moueat intellectū, sed requi-

Solutur primū motiū Neotericorum.

Aliud argumentum eiusdem auctoris.

ri preterea alium actū, quem tñ neque Arist. neque S. Th. neque vllus philosophorū vnquā posuit. Imō oēs fatentur quod electionem subsequatur imperium. Hoc arg. plus iusto nos contorsit 1. 2. q. 7. ar. 3. Diuerse tñ illud iam mihi facile videtur, respondens quod imperium neque sequitur necessario ex electione, neque tñ aliū preterequit in voluntate actū preter eandē electionē. Sed est notandū quod cū vt aliqua potētia ab altera moueatur, opus sit, vt vtraque sit bene disposita, consequens sit, vt nisi electio sit satis radicata, atque intellectus per prudentiā bene paratus, non sequatur ex electione imperium. Igitur vbi electio solida ac valida fuerit, & intellectus per prudentiā satis obsequens, sequitur protinus ad electionē imperium, aliis vel morosē vel nūquā. Ad tertium arg. cōcesso regis esse mouere, cōceditur quoque voluntas esse motricē tam intellectus quod reliquarū potentiarū. Haud tñ inde colligitur, aut ipsam esse reginā, aut intellectū seruā. Voluntas etenim nō mouet tanquā dirigēs & cognoscens, quod requisitū est vt esset regina. Hoc siquidem nomen ipsū, regina, aurib. exhibet, sed mouet impellēdo, ad mouēdoque, potētiā ad sua officia. Quā quidē ob cām actiones humana, voluntas dñi hoc est à voluntate promanātes. Exēpli gratia. Prefixa in electione finis, vt puta volo ditari, voluntas applicat intellectū in inuestigandis medijs. Postquā aut hęc iudicat, illa potētia eligit, ac subinde per electionē cōmouet eū rursus ad imperandum in quo rō regendi consistit. Quo plane alludit verbū legis secundā, ff. de l. quā legē Martian. nō erubuit à Chrysippo Stoico mutuari, vbi ait, quod lex est omnium diuinitū ac humanarū rerū regina. Existimo ergo satis illis factū, qui aiunt legē esse voluntatē eius qui vicē populi gerit, nā, vt supra ostēdimus, nulla Principis voluntas obligat nisi edicto precepta sit. Et hūc in modū intelligēdū est verbū legis supra citate de cōstit. prin. Quod principi placuit, legis habet vigorem, infinuatur. n. hoc dicitur quod nulla exiit in intellectu lex, nisi in voluntate precedat electio, at tñ neque voluntas est lex, sed si id quod principi placuit, mēte prius: deinde voce percipiat, illud est lex. Est ergo sensus hic, Quod principi placuit edicere, legis hēt vigorem, quo pacto eadē lex se ipsam statim sub his verbis exponit. Quod si quicquid Imperator per epistolā vel subscriptionē statuit, vel cognoscēs decernit, vel de plano interloquitur.

ri preterea alium actū, quem tñ neque Arist. neque S. Th. neque vllus philosophorū vnquā posuit. Imō oēs fatentur quod electionem subsequatur imperium. Hoc arg. plus iusto nos contorsit 1. 2. q. 7. ar. 3. Diuerse tñ illud iam mihi facile videtur, respondens quod imperium neque sequitur necessario ex electione, neque tñ aliū preterequit in voluntate actū preter eandē electionē. Sed est notandū quod cū vt aliqua potētia ab altera moueatur, opus sit, vt vtraque sit bene disposita, consequens sit, vt nisi electio sit satis radicata, atque intellectus per prudentiā bene paratus, non sequatur ex electione imperium. Igitur vbi electio solida ac valida fuerit, & intellectus per prudentiā satis obsequens, sequitur protinus ad electionē imperium, aliis vel morosē vel nūquā. Ad tertium arg. cōcesso regis esse mouere, cōceditur quoque voluntas esse motricē tam intellectus quod reliquarū potentiarū. Haud tñ inde colligitur, aut ipsam esse reginā, aut intellectū seruā. Voluntas etenim nō mouet tanquā dirigēs & cognoscens, quod requisitū est vt esset regina. Hoc siquidem nomen ipsū, regina, aurib. exhibet, sed mouet impellēdo, ad mouēdoque, potētiā ad sua officia. Quā quidē ob cām actiones humana, voluntas dñi hoc est à voluntate promanātes. Exēpli gratia. Prefixa in electione finis, vt puta volo ditari, voluntas applicat intellectū in inuestigandis medijs. Postquā aut hęc iudicat, illa potētia eligit, ac subinde per electionē cōmouet eū rursus ad imperandum in quo rō regendi consistit. Quo plane alludit verbū legis secundā, ff. de l. quā legē Martian. nō erubuit à Chrysippo Stoico mutuari, vbi ait, quod lex est omnium diuinitū ac humanarū rerū regina. Existimo ergo satis illis factū, qui aiunt legē esse voluntatē eius qui vicē populi gerit, nā, vt supra ostēdimus, nulla Principis voluntas obligat nisi edicto precepta sit. Et hūc in modū intelligēdū est verbū legis supra citate de cōstit. prin. Quod principi placuit, legis habet vigorem, infinuatur. n. hoc dicitur quod nulla exiit in intellectu lex, nisi in voluntate precedat electio, at tñ neque voluntas est lex, sed si id quod principi placuit, mēte prius: deinde voce percipiat, illud est lex. Est ergo sensus hic, Quod principi placuit edicere, legis hēt vigorem, quo pacto eadē lex se ipsam statim sub his verbis exponit. Quod si quicquid Imperator per epistolā vel subscriptionē statuit, vel cognoscēs decernit, vel de plano interloquitur.

Dicitur preterita ratio.

Solutio tertij argumenti principalis.

Solutur postrema obiectio cū confirmacionibus.

Cicero. *us est, vel edicto praecipit, legem esse constat. Quare neque erat cur Cic. ex lib. 1. de leg. accerteretur ad probandum legem esse in voluntate, propterea quod secundum ipsam dicitur ab eligendo. Hand enim esset electio nisi esse legem, sed quod lex electione Principis sequitur, & eligere docet subditos inter equa & iniqua: unde statim subdit, quod lex est mens ratioque prudentis, iurisque atque iniuriae regula. Quartum autem arg. alterius est negotij. Vocat enim Paul. membrorum legem alio longe significatu. Distinguit inquam leges quatuor: scilicet legem peccati repugnantem legi Dei, & legem membrorum legi mens adversantem. Et quavis quibusdam videri eadem possit lex peccati & membrorum, sicuti & inter se lex Dei, & lex mens, non nihil tamen nobis visum est in Commentariis differre. Lex enim mens est effectus legis Dei, eiusque impressio in mente nostra, sicuti vestigium in pulvere, est effectus pedis. Lex autem membrorum est naturalis inclinatio sensualitatis in sua obiecta, secundum totum naturae pondus & impetum, qui effectus contra Deum voluntatem, puta sacre contra Dei voluntatem vel fuit prima peccati praeparatio, per quam dissoluta sunt membra, ex qua dissolutione, procedunt peccata. Lex ergo membrorum non est vera lex, quia non inclinatur ad bonum, sed de se per metaphoram: quia est natura iustitia originali destituta, ac subinde obliqua regula arectia nos via deflectens. Sed arguis. Si est regula quomodo est extra intellectum? Respondetur legem per se, tanquam in regulata & mensurate existere in intellectu, dicitur nihilominus esse per participationem in potentibus & membris quod movet, tanquam in regulato. Sicuti Sol dicitur esse in aula propter eius effectum: & ars in statua. Pari ergo modo lex peccati est in membris.*

ARTICVLVS II.

Utrum lex semper ad bonum commune ordinem habeat.

Consequitur art. secundus quo secunda definitionis particula exponenda venit, quod legis finem designabat. Sunt enim argumenta quod legem non sit necessarium in bonum commode ordinari. Primum, ut ait Isid. lib. 4. Etym. Si ratione constat, lex erit omne quod ratione constituitur ratione autem constat, non solum quod in bonum

commode dirigatur, sed & quod in particulare referatur: nihil ergo derogat rationi legis si non in commode bonum ordinetur. Secundo. Praecepta (quemadmodum supra dictum est) vim habent legis, ut pote cuius virtus est precipere & prohibere: praepia autem dantur et de singularibus actionibus, in quibus mores nostri constituti: ergo satis est leges in particulare bonum ordinari. In contrarium autem est idem Isid. eo. 5. lib. vbi ait quod lex est nullo privato commode, sed pro communi utilitate civium conscripta.

Ad quaest. vna conclusionem respondetur: Lex omnis, quod solida sit & firma, in commode bonum debet subditos promovere. Conclusio haec duplici ratione affirmatur, scilicet quod commode bonum aut per naturalem facilitatem usurpat, quam hoc seculo adipiscimur, quod est quietus tranquillitasque & pacificus reipublice status: aut pro illa supernaturali, quod in altero seculo veluti supremus finis nisi nos manet, in qua & seculare omne bonum suapte natura referatur. Enim vero si rationem primam commode boni spectes, hoc modo demonstratur conclusio. Pars omnis ad finem totum naturali ordine diriguntur sicuti imperfectum ad perfectum: quicquidque autem civium partes sunt civitatis, lex ergo illis praescripta in bonum commode totius civitatis debet eos instituire veluti partes vnius corporis quod ad servitium totius ordinem habeat. Concinit huic rationi Arist. Ethic. 8 vbi ait: Iusta legalia, hoc est civiles leges, factiva esse conservativaque felicitatis particularumque eius. Et Plato dialogo. 1. de legibus vbi ait: Legum latorem pacis publicae gratia debere omnes leges condere. Quia propter Lacedaemoniorum morem refellit, leges quod omnes in eum seculo dirigebant, ut bella strenuissimum gererent. Illis enim prudentius Arist. Ethic. 10. bellum inquit, gerimus ut in pace degamus. Et Cic. li. 2. de legibus. Constat inquit, profectum ad salutem civium civitatumque, incolumitatem, vitamque omnium quietam & beatam, conditas esse leges. Si vero summam beatitudinem, quae Deus est, altius speculemur, sed iam possumus eademque optimam rationem subnectere. Lex enim (ut nuper dicebamus) regula prima est naturarum actionum: regula vero munus, ac potissimum primum est in supremum finem & scopum regulata dirigere: reliquum ergo fit, ut in commode bonum & legislatoris propositum, & lex ipsa debeat intendi. Sumitur & tertia ratio ex alia condone legis. Ait enim Philo. 5. Ethic. legem omnem vniuersalem esse, hoc est in vniuersum omnibus hominibus positam, ac de omni virtute. Idemque ab illa citata lege docemur: Lex est commune

Argu. 2.

Conditio responsiva.

Argu. 1.

Aristot.

Plato.

Aristot. Cicero.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Philosophi. Aristot.

ulit
terio.

lutio
ij ar
méri
cipa.

lutur
stre.
a obie
o cu
firma
onib.

preceptum ff. de legi. & liura. eo. Iura non in singulas personas sed gñaliter constituntur. Inde ergo fit cōsequens vt in supremū finem qui oibus communis est sit dirigenda, & non ad particulares accomodanda. Beac igitur ait co. li. c. 1. Arif. Ipse leges de omnibus dictā: coniectātes, aut cōtem omniū vultū ē. aut optimorū, aut Principum. Vbitres insinuat respub. s. dēmoderatiā, & regnū. Quo fit vt legalis iustitia, vniuersas complectatur virtutes. Adde si iubet & rōnum supremā. Fons & origo legū omniū aeterna lex & diuinae mētis. Deus aut cūcta in seipsū ordinat ac retulit leges ergo vniuersae sic lege illa regulandae sunt, vt in eundem tēdāt (copū. Id quod & diuū Platonem dial. 1. de leg. minimē latuit vbi ait, oportere vt legū lator eū ordinē sequatur, vt humana ad diuina vbiq; referatur. Ex his fit cōsequens, quod dū legislator leges in suum particulare commodū cōstituerit, tyrannū se esse intelligat. Sequitur subinde qd in vnaquaq; republica, vt puta in toto vno regno, leges oēs ad finē totius sint referendae. Nō qd nō singulis ciuitatibus p eam condōne permittendae sint particulares, sed qd dēt omnes ciuitates, vcluti mēbra vnius corporis sibi copulari. At verō regna diuersa ē: si sub vno sint rege, nō dēt sic gubernari, vt vnius res, diuina. s. politica in vtilitatē alterius inaequaliter pertrahantur: sed per se quodlibet ob suū ipsius commodū administrat. V. g. Si non alia rōne transmarina regna acquirerentur, nisi vt omnia eorū bona Hispaniā obuenirent, eorūq; leges in tē nostram delecteremus: videlicet, vt si nra essent mancipia, nō feruaretur aequitas decor. secus si cōmerciōrū rōne vicarijs sibi operis inferarēt. Hae de legū sine: nā de eius effectibus qui sūt facere ciues bonos, ac de alijs quibus ipsa felicitas nobis agitur, q. s. disturi sumus.

Postre maratio

Plato. Primū Corollarium.

Secūm.

Ad primū.

Ad secūdū.

particularia. Leges. n. (vt distū est, legibusque monstrati) vniuersales esse dēt. Exempli gratia: Lex est, Vnū cole Deum, quae neq; tempus, neq; locū praescribit, neq; verō singularē alloquitur personā. Praeceptum autē esset, si praelatus hodie cuiuspiā iusta rōne iuberet sacrum facere, aut vrbem preces fundere cogeret. Itē lex est, chaos honorare parentes, & vt parentes filios alāt. Praeceptū autē est, cū iudex te iubet aut patēri, aut filio in tali necessitate alimonā suppeditare: ita que cum lex in genere de actionib. nostris generaliter iubeat, quae sunt: circa singularia, inde fit, vt praepcepta sūt earū applicationes ad singula. Quocirca et si lex vna specialius alteram explicet, non illico desinit esse lex, quatenus semper manet vniuersalis, est. n. ex vt dicit Dominicus atq; apostolicos ab opere feriemus, licet sit explicatio illius generalioris, Sabbathia sanctiūces.

ARTICVLVS III.

Vnus cuiuslibet nationis legis effectus.

Articulus tertius tertiam definitionis particulā occupabit, quae erat de autoribus legū. Arguitur nō vniciq; priuatim competat, leges suo ordine cōdere, Primū ex dicto. Apost. ad Rom. Gēs quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt, faciunt: ipsi enim sibi sunt lex, hoc autē de singulis mortalib. asseruet, quatenus naturae luce ducti sibi quisq; nouit bonū & malū discernere. Secūdo arguitur. Intētio legislatoris est vt suos ciues ad virtutem inducat: vnusquisq; autem potest alium ad virtutē inducere ergo vnus cuiusque ratio legem ferre potest. Et tertio loco accedit eiuſdem Arist. sentent. 1. 0. Ethic. cit ca finem, vbi patrem familias in suo domo comparat Principi sua Republicae: vt velut hic ciuitatem, ita & ille domū gubernet, sergo sicut Princeps ciuitatis, ita & pater familias suis leges ponere valet. In contrarium est Iud. co. lib. 5. Eym. & refertur dist. 5. vbi ait: Lex est constitutio populi secundum quam maiores natū simul cū plebibus aliquid sanxerunt. Quibus verbis docere videtur non esse cuiuslibet scribere leges.

Quaestio praesens vnica, velut superior, cōclusionē absoluit. Leges cōdere, nō cuiusq; sed reipublicae est, eiusq; vicē gerentis seu curā habēns. Conclusio haec ex ea q proxime constituta est facile hoc modo colligit.

otio

autem

in hōi

illi ai

adiv

De au-

legum.

Primū

argum.

Secūdo

argum.

Tertio

argum.

Aristot.

Isidor.

Solut

quasi.

proposi-

ta vnica

condō.

Lex

Deducitur conclusio ex antecedenti. Lex est regula dirigens in cōe bonū: dirigitur autē in cōe bonū propriū est, republicae cuius eiusmodi bonū proximus finis ē: ergo penes ipsam finem ac penes illum, qui deus. eius hēt curā, prius est ferendū legū. **Aristot.** notē per Arist. doctrinā 1. Ethic. facile intelliges. Effectus n. causae proportionē hēt ad finales: ut quo effectus ē altior, sit & eius quoque finis sublimior. Finis n. proximus militis, est singularē locū defendere, Ducis vero, victoria. Regis autē pax: & ideo ad Regē pertinet inferiora cuncta in illū supremū finē ordinare. Eadē rōne quia stentatiua: autis finis ad questrem refertur, sit ut ars ē equestis stentatiua: operationē dirigat. Legē igitur cōe bonū, peculiaris est republicae finis, & leges illuc nos ducunt: propriū erit republicae illas cōdere, quibus nos eodē perducatur. Vā! la to in Dialogo de regno. Regis, autē, munus esse condere, idēq. Arist. Ethic. 10. cōstituit. & l. si Imperialis. Cōde legi, & cōstit. soli Imperatori cōcessum legitur leges, tū cōdere, tū ad eō interpretari. Subnecitur autē & secūda rōlex. n. v. in hēt coercitiuā, ut auctor est Arist. Ethic. 10. & Papin in l. 1. de legib. vbi legē appellat coercitionem. Vis autē hae & vigor in sola republica. & Principe existit, sicuti totius aialis virtus ē mēbra mouere. Est autē cōsideratione discernendū inter eos qui leges sciscite pnt, & illos quorū consilio sciscuntur. Iuris n. cōsulti leges ex viscerib. naturalis philo sophiae rōne & iudicio eliciunt: firmitatē tū & coercendi vigorem nemo illis, nisi, qui iurisdistione pollet, valet apponere. Vā ut prudentiū cōsilia pōdas per se nō hēt legū, ita neq. princeps sine cōsiliū maturo cōsilio eas dēt edicere. Obuiū tū in promptu sit huic conclusioni argū. Deus Princeps oium est legū latōrū: & tū neq. republica est neq. ei vicē gerēs: ppe q. nō a republica auctoritatē mendicauit. Rñō tū est: Non eo sensu in praesentiarum asserti quē cūq. gubernatorē vices republicae gerere, ac si vicarius eius existat: sed satis est curā illius habere, seu tanquam vicarium, seu tanquā eius auctorem ad dñm cui curā est publica gubernatio. Pariformiter & de Christiā inquantū hō erat, sentiendū est, utpote qui ceu Redēptor ac Rex Regni caelorum, legū conditor noster fuit. Ac subinde eius vicarius Pontifex maximus. Is n. nō gerit ecclesiae vices quasi ab illa aucto-

ritate natus, verum quasi Christi vicarius cuius vice fungitur, a quo utiq. solo, licet per ecclesiam eligat auctoritatē suscipere. Idemque est de epis iudicium ac praesentibus ab ipsis institutis. Saeculares autē reges ac monarchae secus hēt. Haud n. à Deo proximē, & quod aiunt, immediate creati sūt: praeter Saul ac Dauidem cuiq. pro sapia, cui sceptrū ipse commisit, sed ut hētur l. q. placuit. ff. de cōstit. prin. reges ac principes a populo creati, sunt, in quas sūt trā stulit impetrū prātem, ut inf. q. 6. & copiosius lib. 3. q. 4. patebit. Vā verū illud apud Sapientē ex Prou. 8. supra citā. Per me reges regnant, &c. non aliter intelligēdum est, quā q. ab ipso tanquā naturalis iuris auctore donati mortalib. est, ut vnaquaque republica seipsam regendi hēat arbitriū, ac subinde vbi rō q. s. p. rā mē ē est dñi numinis, pōtū laucit, in aliū sūt trāsmittat prātem, cuius legib. prouidētius gubernetur. De primis autē legislatoribus varia referunt saeculares historiae. Pli. namq. lib. 8. Naturalis historiae, c. 56. ait, Cerecē inter oēs primam leges dedisse: ut autē alii putauerit Rhadamantum. At vero Iosephus aduersus Appionē apertissimē ac disertissimē veritatem ostendit. Nempe inter mortales Moyseū prius sacras promulgasse leges, ut diuinitus sibi traditas. Nā post multo tempore illi extiterunt legislatores quos Iosidorus in libro 1. refert, & horoneus n. inquit, rex Graecis primus leges constituit. Metacius Trismegistus Aegyptiis. Atheniensibus Solon: Lycurgus Lacedaemonijs, ac deinde Romanis Numa Pompilius, qui successit Romulo. Ad primū igitur argū rōdetur legem in homine bifariā existerē, vno mō tāquā in regulāte, quo pacto est in legislatore, atq. altero tāquā in regulato, quē admodū ē cōtingit in singulis hominibus iuxta verbū Plā. Signatū est super nos lumē vultus tu. Vñ & illuc Apostolus subdit. Qui ostendunt opus legis scriptū in cordibus suis, scriptū. s. a. Deo ipso summo legū cōditore. Ad eū vero rōdet. Philosophus. 10. Ethic. cap. 2. vbi ait legē vim hēe coercitiuā. pō. ergo priuatorū quisq. vnum quemlibet eorum ad virtutis officia cōsilijs ac monitijs reducere, haud tamē perfecte, si ipsum cogēdo: ob idq. talia monita non habebunt legū virtutem ac robur. Ac simili ferē mōdo: exemplo ibidem respōdet ad tertium, fa-

Quid se ferint. scriptores de primis legislatoribus. Pli. namq. Ioseph. Iosidor. Ad argum. partem gaudet. Ad primū argū. Ad tertium argū. Plā. Ad secūdū argū. Ad tertium argū.

Solutio. quae. propo. ta vnic. conclō.

retur enim patrem familias nonnulla statuere posse in sua domo precepta, eadēq; sub aliquibus poenis, quas exigere paterna auctoritate poterit, etiam vique ad verbera. At vero sicuti dominus non est perfecta respublica, ita neque eius precepta absoluta vim legis: vt puta cū neq; in carcerem conijcere potest suos, neque in exilium mittere, neque alijs id genus supplicij afficere: vt lib. 5. q. 2. filius patrib; vbi de patria potestate copiosius.

ARTICVLVS IIII.

Utrum promulgatio sit de ratione legis.

Superest de mō vt quartus articulus potestatem definitionis particulam patefaciat qua legis ponendi forma notabat. Arguitur ergo non esse necessariam promulgationem legis vt suā fortiaur vim. Primum lex naturalis obligat vniuersos, que tamen nulla indiget promulgatione, cum neque in statu innocentie, neque post naturam corruptā ante Moysen talis fuerit lex promulgata. Secundo: lex vetus diuina, vt 1. 2. q. 103. art. 4. Auctor S. Thom. cessauit illi Christianæ mortis articulo quo redemptor dixit, Consummatum est, subinde tum noua obligatio cœpisse etendendum est, nam cessatio vnus, fuit alterius inchoatio, aliās mundus absque lege obligante diuina per aliquam temporis moram existeret. Et tamen promulgatio legis nō fuit tunc facta, sed sub festum Pentecostes, ergo obligatio legis non pendet ex promulgatione. Et tertio. Lex civilis obligat loco absentes coram quibus non promulgatur & pariformiter tempore futuros, apud quos non est amplius necessaria promulgatio. Contrarium autem legis, dist. 4. c. in istis, vbi habetur, leges tūc institui, dum promulgantur. Ad questionem responderet duabus conclusionibus. Prima, Nulla lex vllum habet vigorem legis ante promulgationem, sed (vt citatum decretū asserit) tunc instituitur, dum promulgatur. Itaque nullam (vt quidam arbitratur) exceptionē conclusio hæc permittit. Et probatur ex natura ipsius legis. Est enim regula & mensura nostrarū actionū: regula autē nisi operantibus applicetur, vana est: applicari autē nequit nisi per eius notitiam: nā qui regula vultur, eā intueri necesse hēt. Fit ergo cōsequens, vt ante promul-

gationem qua subditis innotescit, nō eos obligādo perstringat, sed tunc præcipi qū promulgatur. Vñ leges, C. de legibus & cōstit. Leges sacratissimæ quæ cōstringūt hoīum vitas intelligi ab hoīb; dēt. Et in auth. vt facta nouæ const. & c. tūc valere leges iubent, tunc in cōe facta sunt manifestæ. Idē hī iure canon. vt ext. de postulat. pre l. c. ad hec. & de cōst. c. cognoscētes. Dū bitas autē quid noīe promulgatio censendū sit. Vtrū nondū lex velut promulgata sit habēda quousq; in oīum notitiā fuerit dispersa. Apparet. n. rō mō facta id persuadere. Enim vero si lex per sui notitiā applicat, sit vt quousq; sit cūctis nota, non obliget, atque adeo nec promulgata cōstat. Et cōfirmat inde quille quē lex laet, ignorantia excusat, q. nō cōtingeret, si legis vinculo innodaretur. Huius argumenti gratia statuit. Secūda, Lex vt promulgata censetur, nō exigat vt in oīum notitiā perueniat sed tunc promulgata dū solenniter in Principis curia vel in provincia primo præconio, vel alia legitima vta edicitur. Sed hīc c. j. citato, de postulat. pl. Et in alleg. Auth. Et rō est, quia tūc promulgatur lex, dū sub præcepti forma constituitur, Tunc autē fit præceptum, cū primū publicitus edicitur: ergo vbi primū solenniter fit manifesta, cōsetur promulgata, vimq; induit præcepti. Restat autē scrupulus, Nunquid cū primū, v. g. in curia Cæsaris promulgatur lex, tenentur illa oēs regni indigenæ? Vt enim hoc rōni contrariū. nā tunc neq; remotissimi ad quos nondū potuit fama pertingere, excusaretur ignorantia: q. assertu nectariū est. De hoc licet ad nomen videat spectare tñ iuris vtriusq; doctores secus loqui videntur quā rō docet. Panor. n. & reliqui super d. c. cognoscētes. extra de cōst. & loā. And. super illo verbo, data Romæ. lib. sex: i postremo. Et Bal. super l. etiam citata. Leges sacratissimæ. C. de legibus licet fateantur tunc legem promulgari, quando solenniter dicitur: neminem tamen obligari ea putant, antequam illam audierit, nisi crassa culpabilis ignorantia hominem acuset. Et ratio eoru est, q. putant idem esse quempiam ignorantia excusari, & non obligari lege. Contra hos autem statuitur tertia conclusio. Cum primū lex solenniter est promulgata, in curia vel in regni metropoli, obligat vniuersos, tamē si circa culpā ignorantes à culpa excusent. Probat

Prima ratio ad partem negatiuam. Secūda ratio. S. Tho. Tertia ratio. Prima conclusio.

Parua dubitatio. Rō tæi tandi. Confirmatio. Secūda conclusio. Scrupulus. Panor. Io. An. Baldus.

Tertia conclusio aduersus istos auctores.
Prima phatio.
Secunda.
Tertia.

vtraq; pars conclusionis. Nam lex in vniuersum promulgatur. Haud quippe dicitur, Præcipimus ciuib; istius verbis, sed vniuersis sub ditione nostra degētib; ergo vniuersos tunc obligat. Secūdo arguit dū cōcinator, v.g. vcl alia persona priuata admo-neret me legis positæ, tunc iam deinceps nō me excusaret ignorantia, & tñ nunciu; ille non me obligauit, ergo promulgatio solennis quæ præcesserat me obligauerat, Et tertio arguitur. Si non statim a solēni promulgatione essent vniuersi lege ligati, sequeretur q; neq; ignoscentes proprie dicerentur excusari, excusatio. n. est ab obligatione quā quis hēt; & tñ cōtrariā opinione ignorantes nodū obligantur, dicēdū ergo vtrumq; est, vt nostra asserit conclusio; videlicet q; lex statim cūctos tā audiētes q; absentes obligat, a cuius nihilominus nexu incipi excusant. At vero pressius q; forte percutiētur, vtrū scis sit vno loco solēni et lege promulgari, vt vniuersi illius iurisdictionis statim lege subdantur. Exempli gratia Si Cæsar pluriū regnorū dñs legem Tolēti promulgaret, qua Belgas, Flā-dros, atq; Italos. Indosq; cōprehenderet. Atq; si Papa Romæ, vel vniuersale Conciliū solēni et ferret legem, vtrum inde tūc protinus stringeret vniuersos. Et quo dubitationis neruus lucidius pandatur, proferamus: exēplū legis irritantis inuvalidantisq; materiā cōtractus. Si nunc Papa prohiberet quintū gradū matrimonii, vel facerēt esse positam legē irritantis actiones pupilli alienantis sua bona, sed nunc primū poni. Vtrū ex illo tunc irriti essent tales contractus, et inter ignorantes celebra-ti. Nā quantum ad culpā & poenā, tā satis dictū est, eos qui per incitiā postmodū con-taherent excusari; sed vtrū valeret matrimonium, pariter & contractus populi. Ad hoc primū rñ scē, nō autē esse Cæsarem in vno regno legē edicere, vt omnes oblige-t quousq; in singulis, promulgent, ac si diuersorum essent regum; qm̄ ob id quod in eius ditione incidunt, nō censent, vna rē publica. Qu in vero si sint diuersæ provin-cia lōgē separata, nō existimā lex promulgata, aut quā in singulis edicat. Non. n. a quū esset vt lex Tolēti promulgata ex tunc perstringeret Indos. Saluberrima ergo est sanctio Author. citatæ, vt facta noua, & Rom. Imper. leges post duos men-ses valere inciperent in. repu. & tractari.

Quod si valere, idem sit quod vigorē tunc præcepti obtinere, sit vt neq; antea scien-tes obligarentur; si vero intelliga ut iuxta formā tertiæ nostre conclusionis. q; licet a tpe promulgationis obligent, nihilomi-nus vique ad duos menses possēt se quicq; ignorantia protegere; tunc intelligēdum est quantum ad forū exterius, nam quācum ad cōscientiā, & illi qui antea rescuissent, continuo excusatione nudant, & illi qui citra culpā diutius ignorassent, excusaren-tur. De legib; autē eorū qui sunt Principib; inferiores cū angustiorib; prouinciis presi-deant, non est cōsēndū tā longas inducias requiri vt sint obligatorie. At vero de sūmo Pontifice asseruit Panor. c. nouerit de sent. excom. scis esse, si eius leges Romæ publicent, quē nonnulli sequuntur, dicen-tes pontificē summū plumbos hñe pedes quib; discurre nequit. Et Syluest. verbo, lec. q. 6. dicit sic seruari in practica. Verum est tñ eundē Pan. super c. cognoscentes, de consti. sic se tñ cōcō opin. exponere, vt asserat legē, nō quantum ad culpā & poenā, sed tñ, quantum ad rescisionē cōtractus ab articulo statim promulgationis vigo-rē hñe. Vt si in Cōcilio lata esset lex, de in-ceps illegitimē nati sacerdotia reciperēt, aut q; talib; præbendis nō nisi tali hominū forū prouideretur, oēs ex illo momento, contra facte collationes haberent irritæ. Quod ego facile credo. At tñ quia matri-monia non pūt dissolui sine iniuria, & si quæ sunt alia id genus pacta, certē nō de-beant lege interdici, nisi quæ vigere inci-piat dum fuerit in prouincia promulga-ta, alias esset periculis plena. De ceteris au-tē quæ irritatorie nō sunt, parum refert si dicam⁹ statim Romæ latis obligat. Hoc si quidē nō obstante, ignorantes excusant a culpa & poenā. Crediderim tñ, nisi papa aliter sua lege expresserit, nunquā in rede-re obligare nisi a tpe promulgationis in prouincia. Etenim qñ ob culpā, vel alium defectū vult inhabilē personā reddere, ex-pressē ad id ex nūc, vel lex tunc, vt c. cū sin-gula. de præbē. lib. 6. cōstituit duas obtinē-tē præbendas ex tunc reddi inhabilē. Et si-mile hñ Clem nolentes, de heret. Hoc autē pro certissimo hic ad inonitum sit, q; leges priuilegiorū reuocatorie vim nō hñt quo ad vīq; promulgate sint nō solū in prouin-cia, vtrū indicēti. Exēplū gratia dū indul-gentiæ reuocatur aut suspēdunt, quousq; in-

Panor.

Syluest.

Papa nō intēdit obligare sua lege nisi a tēpore promul-gatiōis, nisi ali-ter ex-presserit in-

Tegebre uocato- rix pri- uilegio riu nulla vim ha- bet quo ad fuerit promul- gata no- solu in prouin- cia, sed i- diceffi. Epilog- antedi- ctorum. explana- tur alia legis de- finitio.

in metropoli ecclesia fit reuocatio promul- gata, quicunq; potest concessis priuilegijs circa culpam vti. Neq; hoc tm, verum et si quis viq; ad illum articulum priuilegio in- dulgentiaru fuerit a referuatis sacrameta- liter absolutus, absolutio est valida. Ecce de- finitionem legis in fronte questionis pro- posita, cunctis ex partib; que quatuor erant, exposita: ac subinde illam. sc. de legib; & Se- natu; quā sapientissime Papin. ex alijs qua- tuor membris constituit. Ait n. Lex est eōe- pceptum. vbi eius substantia primusq; a- ctus exprimitur, qm̄ pceptio, actus prou- dentis est & in eōe omnib; debet pōnri. Vi- torum prudentium consultū; quib; verbis declaratur que modum pceptio nul- la est in intellectu, quam non consilium an- tecedat, quare neq; Rex sine prudentiu cō- sultatione dēt leges condere. Delictorum, que sponte, vel ignorantia contrahuntur, coercitio. Ecce virtutem eius ac vim coerci- tiuā malefactorū, quā vel scientia vel igno- rantia vincibili delinquit. Cōis reipublice sponso, qua tan. de particula elegāter inge- nium legis exprimitur. Per leges namq; re- publica & Princeps constituitur fideiussor, vt sic eū turoq; vbiq; viuatur. Spondet. n. nullū fore pacis perturbatorē, neq; vllū qui iniuria auloris sit eū hēdere. Quod syllus exiterit, ipse Princeps penas reposect.

Prīmū argum. Ad secū- dum.

Ad primū igit argū de lege naturā, rō- demus, naturali luce & instinctu esse pmul- gatam: nepe inscriptam mortaliū mentib;. Quapropter in statu inopentia; clarescere naturā luce nulla fuit alia opus promulga- tione talis iuris. Neq; verō postea quousq; caligine iam obducta hominū mens neces- se habuit vt per legē scriptā explicaretur ei Decalogus. Quo fit vt de primis principijs naturalib; nulli mortales per ignorantiam prætendere sibi poterunt excusationem. De alijs verō que attentiori discursu indigēt, vt de libera Venere, forsan se poterant ex- cūsare. Pari rōne, si qui Barbari matrimo- nia vsq; a deo contra naturam scēda cōtra- xisse inuenirentur, vt ērie parentes filiab; cōmiserent talia matrimonia diuineren- tur: quia non poterat nisi crassa inscita ne- faria illa turpitu; ignorari. Secus si cōtra- xissent in seculo, & alijs gradibus, qui iudeis dūtaxat olim, Christianisq; pccisē, modō interdicitur. Ac sūm de diuina lege respon- detur, nō cōeri promulgatam, eo qd Deus singulari personā eā reuelauerit, quousq;

idē eius minister solemniter eam etulget. Exempli gratia. Abrahā pceptit Deus vt suos masculos circumcideret, quā lex poste- rioris suis esset solennis. Hęc autē lex non omnes (p̄ter ipsum) statim obligabat vs- quequo Abrahā nōse Dei eam promul- gavit. Idem pariformiter de lege Moisaicā quantum ad ceremonias iurā naturā ad- hibitas & iudicialia, existimandū, videlicet qd nullus cōtraheret cū vxore patris aut pa- trui, qui. n. postquam lex reuelata est Moysi ante eius promulgationē cōtraherent in tali gradu non modo à culpa excusarentur verum neq; separarentur. Secus post pro- mulgationē, postmodum n. et ignoranter cōtrahentes, licet à culpa liberi essent, dis- sociarentur. Rō huius est, qd Deus hominib; sūm naturam, & ingenium per hoies sui generis cōstituit leges promulgare. At verō lex Christi vbi primū fuit Hierosoly- mis post eius passionem ac resurrectionem promulgata; vniuersū obligauit orbem: qm̄ predicatio Discipulorū non obligabat de nouo, sed ostend- bat legē cui Christus nondum subiugauerat: atq; adē tollebat ignorantiam illuculq; excusantem. Vt autē ad formā argumenti tertij respondeamus, conceditur illo tunc articulo quo Christus aiām expirauit, mortuam esse legē veterē, licet non fuerit statim mortifera, ac subin- de vni statim habuisse sacramenta nostra. Quin verō baptisimus iam antea baptizato Christo virtutem habebat: vt 3. part. q. 66. auctor est S. Thom. At verō de legis totius euangelicā obligatione etiā Seo. in 4. dist. 3. q. 4. vitum fuerit non incapisse nisi à die Pentecostes, quando Apostoli confirmati virtute ex alto eam predicare ceperunt, ta- men aliter forte est sciendum. Enim verō antea iā Christus Apostolis iusserat, ite pre- dicare Euangeliū omni creaturā. Qui cre- diderit, & baptizatus fuerit saluus erit. Ex quo idcirco tempore ait, loco modo citato S. Thom. vim habuisse pcepti. Et quia su- scepio baptisimi p̄fessio est totius legis, dicendum forsan secundum eundem san- ctum Doctorem, ipsum tunc primo Chri- stum suam promulgasse legem. At tamen hoc concessio, consequens ē, ab articulo passionis vsq; ad illud temporis momen- tum mansisse orbē sine obligatione vllius diuina; legis, nam verus expirante Chri- sto cessauit. Cui autem durissime hōē insonuerit, dicere vero p̄ximē potest; quod

Quo- re- pore lex Christi caperit obliga- re.

S. Tho. Scotus.

tu- leg- uer- da. Pa- rati- Ari- Au- Soci- rati- T- rati-

ipso expirante veterem consumavit. Nam tunc in ara crucis nouo sacerdotio, vetus antiquauit. & translato sacerdotio, ait ad Hebræos Paulus, necesse est vt legis translatio fiat. Quamuis nihil absurditatis habeat quod in triduo tantilloque tempore post resurrectionem non obligaret lex noua. At vero prior mihi respondendi modus multo probatior est, vt lib. proximo q. 5. monstratum sumus: vbi materia hæc a cessatione legalium admissum est examinanda. Ad tertium argumentum respondetur, quod cum lex scripto debeat promulgari illa scriptura abientibus & futuris loquitur: qua ratione ait Isidor. legem esse constitutionem scriptam, & a legendo vocari, eo quod legenda proponitur. Quamuis illud de civili tantum intelligatur: nam lex naturæ in mente scripta est: & ius gentium eadem mente collecta.

Ad tertium arg.

lex non facit bonos nisi qui sibi sunt obediētes; illud ergo obediētiæ bonum non est a lege, sed ei præsupponitur.

Tertio, lex vt dictum est, in bonum commune reipublicæ refertur, ergo effectus eius solū est facere bonos ciues, puta obediētes legibus & magistratibus in commune bonum, hoc autem non satis est ut simpliciter sit homo bonus; nam potest esse malus in his, quæ lege civili permittuntur. In contrarium autem est ipse idem Philosophus, qui in iūto 1. Ethic ait voluntatem cuiuslibet legislatoris esse vt faciat homines bonos.

Ad quæstionem hanc respondetur duabus conclusionibus. Prima est. Effectus legis, quem potissime aspicere debet legislator, est bonos facere homines sibi subditos, per quam bonitatem finem humanum adipiscantur, quæ est nostra felicitas. Conclusio hæc facile ex decisione superioris quæstionis colligitur. Finis enim legis, est commune bonum in quo nostra consistit beatitudo, illum autem nemo nisi per virtutum exercitationem, assequitur, quæ bonum faciunt habentem eos, vel maximè quodd (vt Philosophus docuit) felicitas ipsa huius sæculi in virtutum vsu posita est, ergo legis effectus est homines facere studiosos & probos. At vero quoniam ratio hæc de lege tantum procedit, quæ ueram habet legis rationem, S. Tho. 1. 2. quæst. 92. aliam excogitauit rationem, quæ legem omnem etiam metaphoricam amplectatur. Lex, inquit, cum rationis dictamen sit, quo præsidens subditos gubernat, ad hoc ordinatur vt ei subditi bene obtemperent, hoc enim est cuiusque præceptionis propositum, virtus autem eius propria qui alteri subditur, est bene superiori obtemperare (vt in calce 1. Politic. auctor est Aristot.) quemadmodum uirtus appetitus sensitiui est, vt probe & promptè rationi obediat ergo intentio legis, est subditos ad suam ipsorum propriam uirtutem inducere, vt pote per quæ ei obsecundent, hæc autem uirtus bonum facit habentem, & eius opus bonum, ergo cuiusque legis effectus est facere homines bonos. Quod si in uento legislatoris ad id quod est uere ac simpliciter bonum feratur, tunc lex ipsa pari modo imbuet subditos uera bonitate, sin uero nõ fuerit simpliciter bonum, sed uile aut delectabile si-

Aristot. Prima conclusio. Prima ratio.

S. Tho. Secunda ratio.

Aristot.

QVÆSTIO II.

DE LEGIS EFFECTIBVS.

S. Thom. 1. 2. quæst. 92.

ARTICVLVS I.

Utrum effectus legis sit præcipiendo ac uoluntate facere homines bonos.

Quæstio præsens duos habet articulos, alterum de effectu legis, atque alterū de eius actu. Oportet enim in præsentiarum quatuor consideratè discernere: finis enim legis est adeptio communis boni, in quo posita est felicitas: de quo in 2. artic. dictū est: effectus autem est probitas & honestas per quam illuc tenditur: actus uero quem legis uirtutem appellant, est præcipere, & uetare, sed potestas & neruus est obligare & coercere, de quo q. 6. dicendum est. Arguitur quod legis effectus non sit facere homines bonos, uirtus enim est secundum Philosophum 2. Ethic. quæ bonum facit, habentem & eius opus bonum, uirtus autem munus Dei est, vt illa celebris habet definitio Augustini q. ex 2. lib. de libero arbit. colligitur. Virtus est bona qualitas mentis, &c. quam Deus in nobis sine nobis operatur, lex ergo nõ est quæ bonos facit habentes. Secundo,

Quatuor in lege aduertenda. Prima ratio. Aristot. August. Secunda ratio. Tertia ratio.